

TEOLOŠKA PROBLEMATIKA MIRA

Na početku ovog raspravljanja dozvat ćemo si kratko u pamet pravi smisao i stvarni domet same teme, koja nam je zadana. Radi se o *teološkoj problematici mira*: svaka od ove tri riječi na svoj način programira naše umovanje.

1. — Treba da t e o l o š k i progovorimo o miru. U to ime, naše će se izlaganje već u samom izvorištu i, pogotovu, u zaključnim izvodima uvelike razlikovati od onih perspektiva koje u odnosu na mir iznose filozofijske enciklopedije i leksikoni, osobito novijega datuma. Doduše, *Filozofijski rječnik Matice Hrvatske* ni u prvom ni u drugom izdanju (Zagreb 1965. — Zagreb 1984.) ne navodi termin: mir... Nu istočnonjemački marksisti G. Klaus i M. Buhr u svojem na desetke puta izdavanom leksikonu opširno tumače svjetski mir kao društveno-povijesnu veličinu, koja je nakon Marxa i Lenjina po prvi put zadobila znanstven karakter i realnu perspektivu za svoje ostvarenje. Spomenuti filozofi smatraju da će svjetski proletarijat u dohledno vrijeme stati na kraj zavojevačkom imperijalizmu te na zemlji uspostaviti trajan posvemašnji mir, koji logičkom nužnošću slijedi iz temeljnih zadata povijesnog materijalizma. (*Philosophisches Wörterbuch*, Leipzig 1971, 380—385.) Premda su izvodi ove dvojice Nijemaca humano zamišljeni i zato simpatični, ipak nas zbunjuje njihov metodički postupak: naime, na tipičan filozofski način, skrojili su apriorno svoj zamišljaj odn. svoju definiciju mira, da bi onda taj umotvor pod vidom teorije i prakse razrađivali do kraja. Uostalom, od Platona i njegove *Države* takvom su metodom umovali filozofi svih mogućih pravaca i, koliko znamo, stizali na koncu do utopija, ako ne i do težih stramputica. Filozofima je naime svojstveno, da za polazište izaberu određenu misaonu postavku — koja je u sebi istinita, ali nije istina, tj. nije sva istina. Ostanu li uporni i dosljedni u nastojanju da svojom ishodišnom postavkom tumače svu stvarnost, sav život, svu povijest, taj će im se postupak nemilo osvetiti: stavili su u dno svog sistema laž - daje dio jednak cjelini, da je ulomak istine sva istina, što mora uroditi fatalnim posljedicama. Takav metodički promašaj istočni je grijeh svih zabluda u čovječanstvu. Nitko još nikad nije otkrio ni zastupao zabludu, koja bi s kraja na kraj bila apsolutno lažna: uvijek i posvud nalazilo se kakvo-takvo zrno istine. Nevolja je, međutim, bila u tome što su neuidevni mislioci tako pristajali uz svoju djelomičnu istinu kao da bi ona predstavljala sve... U našem je stoljeću na ovakav način Hitler pošao od principa rase, Staljin od principa klase, Pol Pot od principa proizvodne prakse — i htjeli su da svaki svojim usko omeđenim vidikom normiraju cjelinu stvarnosti, snatreći o posve novom poretku i posve novom čovječanstvu. Poznato je do čega su sva trojica dospjeli. Uostalom, psihijatrijske klinike obiluju pacijentima koji pate od fiksnih ideja: njihov je duševni horizont zaokupljen jednim više-manje istinitim zamišljajem, od kojega ni na trenutak ne odustaju nego ga logično žele provesti do kraja. Mi, tzv. normalni tipovi, lučimo se od ovakvih nevoljnika baš po tome što

ne robujemo sličnoj racionalnoj logici, nego u dnevnom životu svoje vidike dosta nedosljedno prekravamo...

Što se teološkog umovanja tiče, njegovo ishodište ne sačinjavaju ni apriorni pojmovi ni racionalne definicije. Teologija se zasniva na Objavi, na onoj Poruci Spasenja, koju je Bog povijesno očitovao govoreći očima raznoliko po prorocima, da bi nam na kraju progovorio po Sinu. U poklad ove Božanske Objave nećemo — kao teolozi — zaci konceptualnom rabulistikom, nego uvidom vjere koji nadilazi sve pojmovne analize i sinteze, sve znanstvene indukcije i dedukcije. Kad stoga teolog na temelju Objave progovori o miru, njegova misao mora biti stvarnija, životnija, čovječnija od svih filozofijskih utopija - premda nikad neće biti u stanju da svoj vjernički uvid iskaže do punine. U svakom slučaju, teološki nazori o miru ne mogu ni ne smiju biti istovjetni s filozofskim izvodima o istom predmetu. Inače, ukoliko bi među filozofijom i teologijom vladao posvemašnji konkordizam, tj. ukoliko bi među njima carevao savršen „mir“, onda bijedna od njih na kugli zemaljskoj bila suvišna. Podjednako bi onda i na ovoj ljetnoj školi jedno predavanje bilo prekobrojno: ili ono jutarnje — o filozofskim perspektivama mira, ili ovo popodneвно — o teološkoj problematici mira. Nismo valjda „u mlinu“ — da bi trebalo dvaput isto govoriti...

2. — Dužnost nam je da teološki razradimo p r o b l e m a t i k u mira. Nadam se da svatko bez poteškoće uočava razliku između problematike i perspektiva. Ove naime prospektivno bacaju pogled na budućnost: pune su futurističkih planova i programa, za koje predpostavljaju da se kad-tad mogu i moraju realizirati. Nasuprot ovoj perspektivnosti, tko se bavi određenom problematikom — neće se olako upuštati u vizije o sutrašnjici, nego će nastojati da savjesno obavi inventuru današnjice, iznoseći na vidjelo složenost i zahtjevnost problema kojemu se posvetio. S tim već naslućujemo dosta oštru suprotnost između perspektivnog i problematičnog opisa mira. Filozof će naime mir perspektivno motriti kao unutar-povijesnu vrednotu, koju ljudski rod — taj skup razumnih dvonožaca — iz dubine bića želi postići, a pametnim dogovaranjem i ugovaranjem do tog idealnog cilja može i mora dospjeti. Teolog će, naprotiv, cijelu stvar do temelja problematizirati: u njegovim očima, mir je nadpovijesna veličina koju čovjek nikakvom racionalizacijom ni manipulacijom zemaljskoga poretka ne može do kraja oživotvoriti. Bude li nam ikad palo u dio da se nađemo u potpunom, nepomućenom miru, bit će to „beata pacis visio“ — Nebeski Jeruzalem koji silazi Odozgor kao čudesan i milostan poklon Svevišnjega, ostvaren s onu stranu svih ljudskih naprezanja. Ovu zasadu vjere teolog može podzidati i praktičnom opaskom, da se za mir traži toliko sastavnih elemenata te nam na razini zemaljskih realizacija ova ili ona komponenta mora uvijek nedostajati. Trebalo bi da čovjek, prije svega, bude u savršenom miru s Bogom, pa u miru sa samim sobom, zatim u miru s prirodnim okolišem, napose pak u miru sa svojim bližnjima. Što se ovih posljednjih tiče, mir bi morao izgaditi i uskladiti odnose među raznim spolovima, među raznim naraštajima, među svim mogućim rasnim, klasnim, nacionalnim i religioznim skupinama, uključivši dakako i sveobuhvatnu, planetarnu zajednicu svih živućih pozemljara. Usred ovog nepreglednog mnoštva, koje potresa ekonomske, socijalne i političke krize, mir bi morao stišati sve antagonizme i zadovoljiti sve pretenzije... Smije li normalan smrtnik pomišljati, da će otkriti magičnu formulu koja bi svim ovim tražbina stala na kraj? Koja bi jednom zauvijek likvidirala sve napetosti između individua i kolektiva, između Istoka i Zapada, između Sjevera i Juga, između Vjere

i bezboštva?... Možda ima vjernika koji takvu čarobnu formulu vide u andeoskom proglašenju iz Betlehema: „Slava Bogu na visini, a na zemlji mir ljudima!" Otud predbacuju bezvjercima: „Vi ste krivi što u svijetu nema mira! Dajte već jedamput slavu Bogu, tj. obratite se i povjerujte, pa ćemo kao djeca istoga Nebeskog Oca uživati odulje razdoblje mira — koje po sebi ne smije utrnuti!" Nu pobornici ovakova milenarizma slijepi su kraj zdravih očiju: ne vide, koliko je povijest zabilježila vjerskih ratova — vođenih „za Boga" i „u ime Boga", kojeg su neki zvali Alahom, drugi Jehovom, a treći Trojstvom. Ne vide, daje i unutar jedne te iste vjerničke skupine — kršćanske, muslimanske itd. — bilo veoma krvavih obračuna, počevši od Bartolomejske noći i Londonderry-a do šiitsko-sunitskih pokolja i Homeinija... Ne treba se stoga čuditi, što bezbošci iz dana u dan sve nasrtljivije govore vjernicima: „Vi ste krivi za nered i nemir u čovječanstvu! Kad biste manje tamjana palili Bogu, a više brige posvetili zemlji, mogli bismo zajednički poraditi na sređivanju ljudskih odnosa u duhu miroljubive koegzistencije..." Nažalost, poput milenarizma vjernika, i ovaj je san bezbožnika teologu jednako problematičan i, u skrajnoj liniji, jednako irealan.

3. — Treba da teološki obradimo problematiku m i r a , nastojeći da što ispravnije shvatimo tu otajstvenu veličinu. Danas naime i sam termin: mir prolazi kroz tešku misaonu inflaciju. Pacifisti ga bojadišu svojom politikom nenasilja do te mjere, da izgleda kao inertna buržujska tupost: „laissez-faire, laissez-passer!" Nasuprot njima, zagovornici hladnoga rata istovjetuju mir s militarističkom ravnotežom straha. Oni prvi, među kojima ne manjka ni crkvenih ljudi, htjeli bi da sve „mačeve" našega vremena prekuju u Izaijine „plugove"; imaju u svojim redovima i katoličkog teologa, koji je prošle godine poletno boravio na Kubi da kao običan radnik pomogne Castrovu žetvu šećerne trske, a nedavno je izriječkom zatražio da Papa i samu mirnodopsku upotrebu atomske energije proglasi smrtnim grijehom. Drugi, međutim, dan i noć tragaju za novim oružjima - osvjedočeni da samo na bajoneti mogu spokojno sjediti i očekivati mirnu sutrašnjicu. U njihovim očima, mir je nemoguć, dokle god Sovjetski Savez može u jednoj jedincatoj sekundi ispaliti tisuću interkontinentalnih raketa od kojih svaka nosi po deset nuklearnih glava, a Sjedinjene Države nisu kadre ovoga časa ni da četvrtinu toga smrtonosnog materijala uspješno predusretnu i onemogućće... Tko se može kroz ovu maglu suprotnih nazora probiti do suvislog zamišljaja o miru? Možda među nama ovdje nitko ne zastupa skrajnost, da bi mir trebalo uzeti kao ustajalost baruštine ili kao nijemi muk groba. Znači li to da se moramo prikloniti protivnom shvaćanju, koje mir svodi na balansiranje pelivana povrh ubitačnog bezdana? Ili ćemo mešetarski gledati da stvorimo kompromis između pacifizma i militarizma?

Treba otvoreno priznati da ove poteškoće o pravom poimanju mira nisu nastale tek u našim danima. Znamo da su već prvi kršćanski naraštaji patili od protuslovnih tumačenja vojne službe i ratovanja: vrlo rano digli su se glasovi, prema kojima bi vojarne bile zapravo „škole ubijanja". To ipak nije smetalo druge da ratničke pohode križara u Svetu Zemlju proglase „Božjom Voljom". U našim danima stvorene su teologije oslobođenja, koje propovijedaju građanski neposluh kao jedino dopušteno sredstvo oporbe tiranima; no imamo i teologije revolucije, koje ne prezaju pred krvavim ustancima i terorističkim atentatima. Otud je G. Gutierrez, začetnik teologije oslobođenja, ovoga ljeta oštro osudio shvaćanja braće Cardenal, koji su kolovođe revolucije u Nicaragui; a pitanje je - komu će se prikloniti L. Boff sa svojom svitom... Začudno je što ovi izvikani ljudi, redom svećenici i teo-

lozi, više drže do svojih zadjevica s Vatikanskom kurijom nego li do evanđeoskih smjernica o miru i pomirenju. Savjestan bi teolog u cijeloj ovoj problematici morao tražiti svjetlo od Eshatona. Jer, istom s onu stranu groba, s onu stranu varljive vremenitosti nastupa „Pokoj Vječni“, dakle mir kao definitivna, ničim nepomućena realnost. U to ime trebalo bi možda na pitanje: stoje mir? — odgovoriti Pavlovim riječima: „Oko nije vidjelo, uho nije Čulo, srce ljudsko nije osjetilo...“ Zbilja, dokle god smo u smrtnome tijelu, mi o miru nemamo pojma, tj. nemamo takvoga koncepta u glavi kojim bismo se mogli razmetati kao adekvatno izbrušenom definicijom. Ako je Toma Akvinski pisao da, na ražini pojmovnoga znanja, čovjek uistinu ne zna — što je Bog, nego samo početnički znade — što Bog nije, analogno bismo smjeli i u našoj tematici kazati: kao smrtni ljudi ne znamo zapravo — stoje mir, nego ustvari znamo samo — što je *nemir*... Nije li nam život s kraja na kraj izatkan napetostima, nespোরазумима, strepnjama i sukobima? Nemir je uistinu „egzistencijal“ kojim su prognani sinovi Evini u dolini suza opečaćeni od rođenja pa do preminuća. Život nam je a g 6 n — neprekidno i nemilosrdno 'rvanje, nadmetanje, kojemu finale svi zovemo „agonijom“. Trebalo bi stoga sustavno teološko izlaganje o miru započeti prikazom nemira, kojemu smo svi od reda dan i noć izloženi. Istom nakon toga životnog uvida (Sitz im Leben!) smjeli bismo promucati poneku riječ o samome Miru, o Božanskom Pokoju, kojim će nas Svevišnji u Eshatonu iznenaditi. Nu kod svega ovoga moramo uočiti još jednu neobično važnu činjenicu: naš naime zemaljski doživljaj nemira nosi u sebi kao uključan preduvjet nostalgičnu slutnju o miru, na koji smo od Gospodina pozvani. Ova je slutnja otajstveno prisutna u svakoj duši, koju nemir smeta i boli; prisutna je kao „praelibatio“, kao predokus Neba. Pavao ne oklijeva da tu crtu vjerničkog iskustva označi kao „mir koji nadilazi svako ljudsko shvaćanje i tumačenje“ (Fil 4, 7)... Ta nas činjenica ovlašćuje, da na početku svoga sustavnog raspravljanja pokušamo progovoriti **0** miru: ne svojim logikalno ishitrenim riječima, nego slijedeći govor Biblije. To će nam pružiti osnovicu, da mognemo suvislo naznačiti i dogmatski korijen našega nemira i moralne uvjete našega smirivanja. Nadamo se da će ovakav pristup problematici mira biti pregledniji i razumljiviji od dosadašnjih uvodnih napomena.

I. BIBLIJSKI GOVOR O MIRU

Antiknu hebrejsku riječ *š a l o m* susrećemo u svim knjigama Staroga Zavjeta — i povijesnim, i poučnim, i nadasve proročkim. Značenje je ovoga izraza tako bujno i mnogostruko, da ga jednim jedinim terminom ne možemo prevesti ni na koji živi jezik. Po svome jezičnom korijenu, *š a l o m* naznačuje izjednačenost, uravnoteženost, cjelovitost nekoga bića, bilo da mu je ona od iskona pružena — bilo da je u njemu naknadno obnovljena. Pri tome se u prvome redu misli na cjelovitost čovjekova života, tj. na čovjekovo bivovanje u punini. *Š a l o m* je stoga izrazit antropološki termin, u koji se stječe sve moguće čovjekovo dobro: i zdravlje i blagostanje i blaženstvo i sreća i spas — u integralnom smislu ovih riječi. Ne treba se onda čuditi, što su već davni prevodioci Septuaginte osjećali da grčka riječ „eirene“ uvelike zaostaje za bogatstvom hebrejskoga izvornika. Isto treba reći i za naš hrvatski termin „mir“, koji je grčkom izrazu etimološki srodan, a s njim skupa ima i jednak kozmocentrički, da ne reknemo „kozmetički“ smisao. Naime, „eirene“ baš kao i „mir“ želi reći, da je neki stvor po svom izgledu *mil*, skladan i ugodan na pogled. Grkinja Irena kod Hrvata bi se zvala Mira, a bila bi Ljepotica, Krasotica divne i dražesne vanjštine. Sigurno je da hebrejski *š a l o m* nije prezirao ni

zabacivao tu komponentu ljepote; ali je na prvome mjestu isticao, daje neko biće iz svoje nutrine dobro, a kroz dobrotu onda i drago, da bi napokon po dražesti bilo divno, privlačno, lijepo... Još više za bogatstvom i puninom hebrejskoga *šalom* zaostaju latinska riječ „pax” i njemački izraz „Friede”. Ova se dva termina odnose na juridičku stranu života; „pax” je kod davnih Latina bio granični međaš, kolac u ogradi, po kojemu se znalo — što je moje, a što opet tvoje. Germanski „Friede” u srodstvu je s pridjevom „frei” i s imenicom „Freund” te obilježava sređene prilike među slobodnim partnerima — od kojih svaki svoje čuva, dok tuđe poštiva. Prema tome, nazivi „pax” i „Friede” podsjećaju na ugovorni, ugovoreni mir, kojemu je temelj u ljudskom savezništvu, a svrha promicanje skladnih susjedskih odnosa. Lako je uvidjeti da odsutnost sukoba ili nasilja, što navedeni termini konotiraju, ni izdaleka ne dostiže pozitivnu puninu sreće, blaženstva i spasa, kojom je bremenit hebrejski *šalom*. Zato je samo Hebrej (sa svojim blisko-istočnim srodnici-ma) pošao dotle, da kao najvrijedniju i najsvetiju želju pri pozdravljanju prijatelja upotrijebi poklik: „Mir s tobom!” odnosno kod rastanka: „Idi u miru!” Iz Evanđelja razabiremo da ni sam Krist Gospodin nije pronašao nikakvoga drugog, dubljeg ih sadržajnijeg pozdrava.

Bilo je u Starome Zavjetu razdoblja kad je Izrael duboko padao i kad mu je u svijesti blijedio sam ideal *šalom*. Proroci, pred svima Jeremija i Ezekijel, odvrćali su u tim vremenima svoje sunarodnjake od plitkog, političkog poimanja mira — kojim su svjetinu zaluđivali bezbožni narodni vođe. Za sve vjekove ostat će na snazi krepka Jeremijina kritika tih demagoga: „Viču — mir, mir! ali mira nema...” (Jer 6, 14) Prema proroku naime, mir nije puka politička tvorevina, kojom bi ljudi mogli manipulirati; mir je Jahvin milosni dar — ne nametnut izvana, nego otajstveno ostvaren iznutra. Izajia će u ovoj božanskoj dimenziji mira vidjeti sukces svega mesijanskog očekivanja: kada Krist dođe, bit će Knez Mira. Bit će, doduše, i Muž Boli - radi čega Bogom nadahnuti vidjelac ne očekuje puni rascvat mesijanskoga Mira prije Eshatona.

S tim je proročanstvima unaprijed zacrtana glavna značajka Novoga Zavjeta: Isusova Poruka bit će „*Evangelium Pacis*”, Radosna Vijest o Miru (Ef 6, 15). Dapače, Isus neće biti samo pravni Posrednik koji izmiruje Zemlju s Nebom, nego će osobno postati „Naš Mir” (Ef 2, 14). Razumije se da Krist — kao „Mir” — nije u očima Praerkve bio istovjetan s političkim idealom svjetovne ravnoteže, koja se u doba cara Augusta zvala „*Pax Romana*”. Takav naime zemaljski mir, zasnovan na maču i strahu, a čuvan paragrafima i soldateskom, bio je kratkotrajan pokušaj da se ljudskim nastojanjem održe na okupu krhotine jednog razbijenog svijeta. Poput drugih sličnih pokušaja, i taj rimski ostao je jalov, stigmatiziran vremenitošću i smrtnošću: jer sve što mi ljudi ostvarimo, čim se rodi — već počinje ugibati... Stoga Krist izrično naglašava da svojim vjernima ne daje mir onako, kao što ga daje svijet. Kristov je zahvat u povijesno zbivanje doslovce „*re—creatio*”, ponovno stvaranje: On sam je „Novi Adam”, tj. kristalinska os novoga preobraženog čovječanstva. Prema tome, za kršćanina — biti u miru, znači: biti u Kristu... (Izričaj: *en Christo lesou* susrećemo u poslanicama Apostola Naroda preko devedeset puta.) Tim najčešće rabljenim novozavjetnim poklikom normiran je i naš život vjere na zemlji i naš život blaženstva u Nebu. Za svu vječnost, Isus jest i ostaje „Naš Mir”: za svu vječnost, On je nama Punina Čovječnosti — dakle naše Sve, što u samom Eshatonu imamo očekivati i čemu se imamo nadati.

II. TEOLOŠKI ISKAZ O NEMIRU

Misaonom vjerniku i trijeznom teologu teško je danas uživljavati se u središnju zasadu Biblije — *š a l o m . . .* Živimo naime u ozračju izrazitog nemira, u ozračju stalnih napetosti, previranja i surovih obračuna. Možda su šezdesete godine ovoga stoljeća kod nekih katolika izazvale ugođaj euforije, na temelju koncilске parole: „Radost i Nada”. No, ubrzo smo počeli u pastoralnoj konstituciji Drugog vaticanskog sabora čitati i druge dvije riječi, koje se neposredno nadovezuju na „Gaudium et Spes”, a glase: *Luctus et Angor* — žalost i tjeskoba. Nije li doista porazno, što naše stoljeće petnaest godina prije svoga svršetka bilježi već tužan rekord od 207 ratova (slovima: dvjesta i sedam)?! Dva od njih prozvali smo svjetskim ratovima, jer su bili planetarnih razmjera, dok je domet preostalih 205 bio nešto uži; ipak bi se moglo reći, da su neki među njima — kao oni u Indokini, Vijetnamu i Kambodži — krvološtvom nadmašili sve prijašnje užase. Ratne žrtve našega stoljeća broje gotovo 100 milijuna mrtvaca, a poratne nevolje tište blizu 300 milijuna izbjeglica—emigranata. Obično velimo da ratni vjhor nakon 1945. godine nije više harao Zapadnom Evropom; ali baš u toj regiji operira danas preko 40 terorističkih organizacija, koje ne bi mogle opstati bez izdašne podrške sa strane — a tako su drske da ne prezaju ni od atentata na Papu. Uostalom, našem je stoljeću pala u dio žalosna slava da smo dobili u ruke sredstva, kojima možemo zbrisati ljudski rod s lica zemlje. Prije svega, u svojim smo arsenalima nagomilali toliko novih eksploziva da na glavu svakoga pozemljara otpadaju po dvije tone trinitrotoulena: dovoljno, da cijeli planet raznesemo na komadiće. Zatim, izgradili smo industrijsku civilizaciju i njom teško poremetili, dapače i zatrovali svoj prirodni ambijent: budemo li bezobzirno nastavili dosadašnjim trendom, za osamdesetak godina bit će ljudski život na svim kopnima i morima onemogućen. Napokon, uspjeli smo u genetici porušiti ograde koje su dosada priječile manipuliranje ljudskom vrstom: ako se nesavjesni biolozi odvaže — da i dalje rade sve, što tehnički mogu uraditi, izazvat će u čovječanstvu kataklizmu goru od svih atomskih katastrofa... Nije se stoga prevario S. Kierkegaard kad je u osvit industrijske epohe kroz „strah i drhtanje” (*Furcht und Zittern*) navijestio, da će „tjeskoba i briga” (*Angst und Sorge*) predstavljati ključni egzistencijal dvadesetoga stoljeća.

K ovim bi navodima trebalo pribrojiti teške ekonomske, socijalne, političke, religiozne i moralne krize, koje razdiru današnjicu. Njihov saldo predstavljaju milijunske povorke logoraša i likvidiranih, gladnih i nezaposlenih, disidenata i besprizornih, narkomana i prostituiranih — kakvih povijest dosad nije upamtila. Usred ove i ovakve stvarnosti, teolog je dužan — prema riječi Pavla VI. — „podržavati u dušama božansku nadu”; no u prvom redu dužan je obaviti inventuru svoga vremena te u svjetlu Božje Istine položiti račun o tom neredu, o tom nemiru koji je preplavio sve kontinente... Što se tu na temelju Objave može i mora kazati? Sažet ćemo svoj teološki iskaz u tri retka, koji glase:

Dokle god ljudi budu samo ljudi, tj. dokle god budu svojim planiranjem i svojim programiranjem podešavali život, sređivali društvo i gradili budućnost, dotle će ljudski rod stradati od nemira i sukoba koji su mu trajno obilježje do konca vjekova.

Može se nekom pričinjati, da ovaj stavak zvuči neugodno, ako ne i nečovječno; ipak u njemu je fundamentalna teza zdravoga kršćanskog realizma. Doista, od vremena Kainovih do danas nije na zemlji bilo autentičnoga mira niti će ga biti do Sudnjega dana. Utjelovljenje Sina Božjega kao da je ovu povijesnu tragiku čovječanstva

u nekom smislu još zaoštrilo: Isus izrično veli, da nije na svijet donio mir nego „mač“ (Mt 10, 34) i da nije u ljudske domove unio spokojstvo nego „razdor“ (Lk 12, 51). On je naime oglašavao Istinu koja je poput mača—dvoresca rasjekla naše obmane i laži: iznio je na vidjelo svu pokvarenost zemaljskih poredaka u kojima životarimo, razotkrio je svu podlost naših srdaca kojom te poretke stvaramo... Isus je i naukom i životom i osobito smrću očitovao, da su naše kulture i režimi „kuće na pijesku“, u kojima razni demagozi promiču „mir pod svaku cijenu“, ali „mir“ po vlastitom ukusu i za vlastiti račun. Nije im naime stalo ni do čovjeka ni još manje do Boga, nego bi htjeli pošto-poto osigurati svoja buržujaska sedla i svoja tiranska prijestolja. Njihov mir ima zasebna „pravila igre“, koja nikome ne dopuštaju ni da misli svojom glavom, ni da govori po svome srcu, ni da djeluje po svojoj savjesti. Takav mir po sebi je maskirano nasilje: Isus gaje raskrinkao i, u tome smislu, donio „mač“ među nas. Svi koji pođu Njegovim stopama, tj. svi koji budu htjeli „pobožno živjeti u Isusu Kristu“ (2 Tim 3, 12), bit će dionici Njegove patničke sudbine... Doista, Isus nije svojim nikad proricao da će provoditi mirne dane u svijetu. Ničim nam nije dao naslutiti, da bi se prije Sudnjega dana ljudski rod u cijelosti mogao pokrstiti. Dapače, On nije očekivao ni da bi većina zemaljskih režima odn. parlamenata barem u načelu prigrlila evanđeoske smjernice. Samo jedno nam je kao neminovno i sigurno navijestio: „Ako su Mene progonili, i vas će progoniti!“ A znamo da je bio iz svoga naroda izopćen te, izvan Grada, smaknut na Golgoti. Nasuprot svim povijesnim ideolozima, koji su svojim pristašama obećavali slasti i lasti Eldorada, Isus nam bez zamaglivanja proriče: „Na svijetu ćete trpjeti stisku...“ (Iv 16, 33) Znači: bit ćete manjina, koja će stradati pod pritiskom većine! „I, što mislite? kad Sin čovječji dođe na kraju vjekova, da li će još zateći vjere na zemlji?“ (Lk 18,8)

Trebalo bi da s ovoga velikog plana povijesti sidemo na razinu svagdašnjice. I ondje Krist Gospodin ističe — da je u ljudske domove unio „razdor“: ustat će otac protiv sina i sin protiv oca, ustat će svekrva protiv snahe i snaha protiv svekrve (Lk 12, 53)... Šta to znači? Da će možda sin primiti krštenje, a otac mu se protiviti? Da će snaha pristati uz Evanđelje, a svekrva je kao poganka progoniti? Di, obratno...? Ne! Isusova je misao mnogo dublja. Prema Njemu, i otac je *protiv* i sin je *protiv*; isto tako, i svekrva i snaha, obadvije su *protiv*. Isus dakle ne gleda ljude kroz prizmu romantike u crno-bijeloj tehnici, kao da bijedni bili dobri a drugi zli: jedni Kristovi, a drugi Antikristovi. Pred Isusom, svi smo jednako „protiv“, tj. svi smo od reda zli... Na taj način demaskira On našu više ili manje zakrabuljenu zloću, iznoseći na vidjelo razdor koji je od postanka skriven u čovjeku. Prihvatimo li ovo Njegovo otkriće, bit će nam to prvi korak prema obraćenju.

Golem broj naših suvremenika smatrat će da je ovo sve skupa „tvrd govor“, jer su navikli ravnati se prema sloganu: „Bolje lijepa laž nego ružna istina!“ Doista, teološki iskaz o nemiru u čovjeku i čovječanstvu sadrži u sebi solidnu dozu pesimizma. Nu ovaj je pesimizam zasnovan na istini, a — prema Evanđelju — jedino Istina uvodi ljude u pravu slobodu, u pravu čovječnost, u pravi mir...(Por Iv 8, 32)

III. DOGMATSKI KORIJEN LJUDSKOGA NEMIRA

Činjenica nemira u ljudskoj povijesti povlači za sobom dalekosežno pitanje: „Otkud ratovi, otkud razdori među nama?“ (Jak 4, 1) Tako je pitao Apostol Jakov te, zajedno sa svetim Pavlom, korijen svega jada naznacio grčkim terminima:

hedoné, epithymía, hamartía — što latinski obilježavamo nazivom: „concupiscencia”, a hrvatski: *p o ž u d a , p o h o t a . . .* Pozadi ovih riječi skriva se jedan od najtežih i najmanje razrađenih vidika katoličke dogmatike. Nespretno je što izrazima: „požuda” i „pohota” dajemo vazda moralnu kvalifikaciju, kao da bi se radilo o grješnoj strastvenosti koja čovjeka povlači u zlo i demonizam. Međutim, riječ je prije svega o izrazito ljudskom fenomenu, o nečemu što nas iskonski pogađa — ukoliko nam je biće po samoj naravi neujednačeno, necjelovito, „dezintegrirano”. U dogmatskoj dakle perspektivi, požuda odn. pohota primarno veli — da čovjek po svojoj ontičkoj strukturi nije *a n d e o*: nije stvor koji bijednim dahom, jednim činom sebe za sve vijeke autorealizirao, nego je od naravi takav da mora postupno, „na rate” ostvarivati svoj bitak. Nismo dakle ni u jednoj svojoj pojedinačnoj misli ili odluci integralni: ne možemo jednim jedincatim potezom uma i volje izreći do kraja same sebe, a ni bilo što unaokolo sebe. Prema tome, dokle god smo u smrtnome tijelu (2 Kor 5, 6), sve nam u životu ostaje nedorečeno, nepotpuno, nedefinirano, provizorno. Ovu iskonsku manjkavost svoga bića uvelike ćemo pogoršavati, kad god se budemo zlom voljom upuštali u grješne promašaje i posrtaje; ali se ovoga časa ne kanimo baviti gorkim i razornim posljedicama, što ih grijeh ostavlja i u neznabošcima (Rim 2, 21-32) i u kršćanima (Rim 7, 14—25). Ovdje naime ističemo samo činjenicu da ljudi, makar se iskreno i pošteno klonili svakoga zla, zbog same svoje naravi neće niti ne mogu nikad biti u svemu potpuno ujednačeni ni uravnoteženi. Stoga i u pretpostavci, daje netko pun najbolje volje i da s najčišćom nakanom teži k idealu čovječnosti, ipak će u svojim činima ostati ograničen, nesavršen i jednostran. Ukoliko mu sučelice stane jednako pošten i plemenit pozemljak, i taj će imati iste nedostatke: bit će također na svoj način skučen i na svoj način jednostran. Zato mora među njima dvojicom neminovno doći do nejasnoća i nesporazuma, do napetosti i nesuglasica, a u krajnjoj liniji i do otvorenih sukoba. Zaslugom genijalnoga dogmatičara K. Rahnera, ovaj je načelni vidik došao do izražaja i u Pastoralnoj konstituciji II. vatikanskog sabora „Gaudium et Spes”: ondje čitamo da glavnina nereda u ljudskome društvu provire iz grješne i opake volje, ali da ima i specifičnih napetosti („tensiones”) koje su uvjetovane samom ljudskom naravi pa — kao takve — prethode čovjekovoj slobodi, prethode čovjekovoj zloći. (Nav. mj. br. 25)

Ovo bi nam moralo pojasniti, kako se dešava da ljudi koji zdušno traže istinu — npr. u filozofiji, u metafizici — usprkos iskrenom i poštenom nastojanju dolaze do posve suprotnih nazora: ne mogu se složiti ni u početnoj definiciji — što je istina, dok im se u konačnici sistemi glože kao rogovi u vreći. Jednako bismo iz ovoga morali shvatiti, kako se dešava da kreposne duše koje svoj život provode nevino i bogobojažno, ne mogu među sobom pronaći zajedničkog jezika: ako se baš ne zavade kao Petar i Pavao u Antiohiji (Gal 2, 11-14), ipak će im suživot obilovati raznim trvenjima. Usuđujem se ovdje navesti nešto iz vlastitoga životnog iskustva. Otac mi je bio željezničar—kondukter, čovjek blage naravi; majka je bila domaćica, žena s izrazitim smislom za red i stegu. Bog im je podario sedmero djece, od kojih sam ja najmanje star... Kad bi se otac vratio sa svoga posla, nakon 12 ili 16 sati izbivanja, jako se veselio susretu s djecom; ali se ponekad dešavalo, da je ovaj ili onaj od nas bio u suzama. Uslijedio bi kratak dijalog: „Što se dogodilo?” — „Mama tukla...” — „Čime?” - „Onim remenom ondje...” Otac je znao spontano dohvatiti remen i baciti ga u peć. Majka je morala protestirati: „Zašto mi rušiš ugled pred djecom? Zar smijem pustiti — neka svaki radi što mu se sviđi?” Tako se rađao nesporazum među ovim dvjema pobožnim i kreposnim dušama. Nemojte

sada reći: tome je staromodnom paru nedostajao suvremen bračni savjetnik, koji bi ih naučio — kako će na suvremen način „usuglašavati” svoje poglede na život i odgoj! Ne znam, koliko vrijedi pisanje beogradskih i zagrebačkih novinara kad povremeno počnu „usuglašavanju stavova” pripisivati svu odgovornost za uspjehe i neuspjehe polit—ekonomije; ali znam, da ispred svih psiholoških, pedagoških i pastoralnih „usuglašavanja” stoji teološka konstatacija — prema kojoj se krepost blagosti i krepost pravednosti u dnevnom životu sukobljavaju. Sigurno je da čovjek, koji je blag i milosrdan, imitira Božju Savršenost; isto je tako izvan sumnje da osoba, koja je pravedna i pravična, imitira Božju Svetost. Ali, dok se u Bogu Pravda i Milosrđe savršeno harmoniziraju, naša će zemaljska ostvarenja tih kreposti biti uvijek manjkava i jednostrana: otud će blagost i strogost biti često povod napetostima i trvenjima. Blag čovjek bi htio krivcu gledati kroz prste, dok pravedan sudac traži da dužnik isplati i posljednju paru: ta dva stava nisu niti ne mogu u zemaljskoj stvarnosti biti jedno te isto...

Utopisti su stoga svi oni koji očekuju, da bi ljudi barem u odnosu na spoznaju istine mogli i morali uživati potpun mir. Zato ih sablažanjva kad vide da nema posvemašnjeg sklada između *objektivne istine*, koju zbrinjava crkveno učiteljstvo, i *znanstvene istine* koju čovjek stječe svojim istraživanjem. Zaboravljaju, da samo u Bogu vlada apsolutna i s t o s t između Svijesti i Stvarnosti te da stoga jedino u Bogu nema ni sjene proturječja između onog što zovemo nadnaravna istina i onog što shvaćamo kao naravnu istinu. Kod nas, međutim, na razini ljudskoga shvaćanja i tumačenja, moraju u tren oka nastati nesporazumi: kod nas i objavljena istina i znanstvena istina trpe od jednostranosti pa je zbog toga zemaljska sprega vjere i znanja uvijek i posvud labilna. Vrijedi to ne samo za slučaj, kad vjernik i nevjernik raspravljaju o postanku svijeta, o postanku života ili čovjeka, nego također i u onim zgodama kad pojedinac—teolog nastoji da sam u sebi uspostavi ravnotežu između vlastitoga znanja i vlastitoga vjerovanja... Spustimo li se iz ovih suptilnih visova u domenu prakse, tj. zaputimo li se na ekonomsko, socijalno i političko područje života, snaći će nas daleko složenije Scile i Haribde: tu će se pokazati da ni najuvidavniji, najsposobniji, najsavjesniji javni radnici svih mogućih struka neće nikada postići da iz ljudskih mozgova i srdaca iščeznu sve napetosti, sve nesuglasice i konačno svi ratovi. Pripazite! I ovdje apstrahiramo od užasa i nereda, u koje čovječanstvo pada po grijehu; govorimo samo o prirodnom egzistencijalnom okviru koji — kao takav — prethodi čovjekovu odlučivanju i grijeshenju, a stavlja nas u nemilu situaciju uznemirenosti. Iskonski naime, svaki od nas jest slobodan subjekt, koji oko sebe ima jednako slobodne bližnje. Da li se mogu ove naše slobode tako među sobom uskladiti te nikad ne zapadnu u razdor i trvenja? Odgovor je porazan, tj. niječan. Moja naime sloboda zahtijeva da svi drugi budu obzirni prema meni, kao što i ja moram imati obzira prema njihovoj slobodi. Dužni smo dakle slijediti Pascalov naputak: „Incommodez-vous!” (Brunschwicg 317), dužni smo odricati se svoje udobnosti... Da bismo svi od reda uživali barem malo slobode, ne smijemo činiti sve što bismo po sebi mogli i željeli. Drugim riječima: moramo vlastitoj slobodi nametnuti ograde. U sredenom društvu ovakove ograde postaju *institucionalne norme* i, kao takve, antipod su čistoj *individualnoj slobodi*. Pokušamo li živjeti bez ikakvih normi, bez okova institucije, zapast ćemo u anarhiju i Hobbesov „rat sviju protiv sviju” gdje vlada surovo pravo jačega: „Homo homini Homeini!” Prihvatimo li instituciju kao zalog reda i mira, zarobit ćemo slobodu administrativnom tiranijom i zaputiti se prema Onvellovoj „životinjskoj farmi”. Stoga ni u jednom ekstremu — ni u liberalnoj anarhiji ni u totali-

tarnoj tiraniji ne može čovjek živjeti mirno i slobodno, ne može živjeti kao čovjek. Ne preostaje mu drugo, nego da teturajući kroz tisućljeća stvara kompromise, nastojeći da u svojim društvenim i državnim uređenjima tiraniju temperira karizmatikom — a samoj anarhiji potraži lijeka u diktaturi. Ali je očito, da samim kompromisima svoju dilemu ne rješava, nego u njoj ostaje izazivajući nove oporbe i nove sukobe.

Pravo smirenje i puno oslobođenje čovjekove slobode moglo bi osvanuti jedino u poretku, koji bi transcendirao navedene ekstreme zajedno s njihovim kompromisnim amalgamima. Uzdignut nad sve institucionalne i slobodarske krajnosti, taj bi poredak formalno istovjetovao slobodu pojedinca s interesom zajednice. Međutim, na zemlji je taj ideal neprovediv i neostvariv: nećemo ga susresti ni u najprirodnijem zajedništvu onih brakova, koje inače cijenimo kao sretne i uspjele. Jer i u tim skladnim zajednicama, svaki se partner rodio *sam* i, također, umrijet će *sam*; uz to, svaki od njih mora danomice pred Bogom u dnu bića odgovorno donošati svoje osobne odluke — i opet *sam*... Stoga muž i žena, koji brak idealno shvaćaju i nastoje ga idealno ostvariti, moraju više no itko iskustiti kako je gorka iskonska samoća koja ne uzmiče ni pred najintimnijom bliskoću braka. Što se on i ona iz dana u dan više poznaju, to bolje razabiru da su jedno drugome sve veći misterij... Vjera nam jamči, da će u Nebu te ograde naše samoće i slobode biti nadvladane. Ondje ćemo napokon uvidjeti dokle seže Isusova molitva: „Oče! Kao što si Ti u Meni i Ja u Tebi, tako neka i oni u Nama budu jedno!” (Iv 17, 21) U Nebu će dakle skončati sve naše zemaljske jednostranosti. Ondje neće nikakvim međašem („pax”) biti razgraničeno moje od tvojega niti će bilo kakva napetost trgati individualno čovjekovo samstvo od povjerljivog zajedništva sa svima svetima. Ideolog, koji bi htio da već prije Eshatona na svoju ruku provede u djelo takvo „općinstvo svetih”, uzurpirao bi za sebe čudotvornu moć koja je svojstvena samo Bogu. Pogubne učinke takvoga pokušaja sazeo je Pascal u poslovičnu opasku: „Tko čovjeka nasilno pretvara u anđela, taj će ga poživinčiti!” (Brunschwicg 358.) U našoj problematici to znači: tko si umišlja da će ljudima na zemlji pribaviti Mir raja, pružit će im samo gorak predokus Pakla...

IV. MORALNI PREDUVJET NAŠEGA SMIRIVANJA

Ako je ljudima dosuđeno da od vrta Edena do Jozafatske doline žive u nemiru i sukobima, za mnoge će možda biti problematičan smisao Isusove izreke: „Blago mirotvorcima!” (Mt 5, 9) Čemu da čovjek troši sile na uspostavljanje mira, kad ga *de facto* nikada neće — a *de iure* nikako ne može u pravoj mjeri ostvariti?! Ipak, ne bi trebalo da ovaj pseudoproblem ikome zada stvarnu glavobolju. Jer, u istome stilu moglo bi se također pitati: čemu iz dana u dan vodimo brigu za kruh, čemu dnevice pripremamo hranu, kad ionako moramo poslije svakoga obroka iznova ogladniti? Ili, čemu medicinari ulažu toliko truda u spašavanje raznih bolesnika, kad će ionako svi njihovi pacijenti relativno brzo poumirati, a ni sami liječnici ni ostalo medicinsko osoblje neće izmaći udaru smrti? Doista, ne samo u pogledu mira — nego u svemu što kao ljudi poduzimamo, aktivnost nam se ovdje-ondje mora zalomiti: svi naši rezultati uglavnom su približni, da ne reknemo „torso”... Ako nas drugdje polovičnost naših dostignuća ne obeshrabruje, zašto bismo onda u pitanju mirotvorstva padali u malodušje. Vjerujemo da nas svestran i sveobuhvatan Mir čeka istom u Nebu. Nu, dok zemljom hodočastimo, trudit ćemo se da svim silama suzbijemo nemir — koji se naselio i u nas i u sve oko nas. Makar u tome nastojanju

bili samo „beskorisni sluge“ (Lk 17, 10), ipak ćemo životno oglašavati Nadu na koju smo od Svevišnjega pozvani.

Očito je da u ovom stavu vjernika—mirotvorca ima nešto paradoksalno. Apostol Naroda izvrsno je orisao tu našu životnu značajku riječima: *aporoumenoi, ali' ouk exaporoumenoi* \ D v o u m i m o , a l i n e z d v a j a m o . . . (2 Kor 4, 8) Pavao je bio osvjedočen, da smo svi skupa u smrtnome životu suočeni s „aporijama“ — pitanjima, na koja ne znamo odgovore. Drugim riječima: živimo u labirintu, iz kojega ne vidimo izlaza. Nemamo u rukama recepta, kojim bismo idealno sređivali sve ljudske odnose u braku i obitelji, u ekonomici i politici, na individualnom i kolektivnom planu. Nemamo recepta, kojim bismo sve zemaljske dileme i probleme mogli riješiti jedamput zauvijek. Nemamo ga mi — kršćani, vjernici, makar dan i noć studirali Bibliju i teologiju; nemaju ga pogotovu svjetski ideolozi, koji ponekad naivno ali ponajčešće fanatično serviraju svoje „fate morgane“ uznemirenom čovječanstvu. Zato smo smeteni i u nedoumici: eto, *dvoumimol* Sa svim tim nipošto ne padamo u očaj, *ne zdvajamo**. Jer, baš u dnu svoje nemoći susrećemo Svemoć. (2 Kor 12, 10) Kad izblijede i ugasnu sve naše zemaljske računice, tad se istom rađa u nama autentična kršćanska n a d a — koja ne traži oslonca ni u čemu stvorenom, nego sve svoje očekuje od Boga Jedinog: *Dios solo basta* \ Postoji naime izlaz iz labirinta naših aporija. Postoji Mir kojim će biti trijumfalno okončane sve napetosti i stramputice čovječanstva. Nu, po riječi Kristovoj, *On nije odavde* (Iv 18, 36). Neće dakle provreti iz nas, kao da bi ga ostvarile naše ruke. I upravo ta činjenica pruža nam jamstvo, da će Mir na svršetku svega biti zaista uspješan i pobjedonosan. Jer, kad bi se radilo o nekakvu našem ostvarenju, o našoj mudroliji, trebalo bi da ostanemo skeptični: u toj pretpostavci, našim aporijama ne bi nikad bilo kraja... Na sreću, Bog će nas pohoditi i obdariti svojim Mirom. Štaviše, milosno je nakanio da nam još prije Eshatona — usred povijesnih previranja — povjeri „službu Pomirenja“ (2 Kor 5, 18). Znak je to daje On, od svoje strane, prvi vjerovao u nas kad mi još nismo znali za Njega; On se podjednako prvi ponadao da ćemo se dolično odazvati Njegovu mirotvornom pozivu (1 Tim 1, 12). Za uzvrat, i mi sada vjerujemo u Nadu protiv svake nade te usred svoga nevjernog i beznadnog naraštaja budimo „sinovi Božji“ — mirotvorci.

Kako ćemo službu mirotvorstva ostvarivati u dnevnom životu? Golem broj naših suvremenika tako se vlada kao da bi sav rad za mir trebalo svesti na deklamiranje i propagiranje, na demonstriranje i kavansko politiziranje, na utrku oko oružanja i paktove za razoružanje... Možda se tu, osim pljeve, može naći i zdravoga zrnja; ali, na kraju, sve su to samo izvanjske mjere koje, prepuštene same sebi, ostaju „mjed što ječi i praporac koji zveči“ (1 Kor 13, 1). Kršćanin će svoj pristup miru provoditi prije svega *i z n u t r a* : on će nastojati da, uz pomoć milosti, pobija nemir u samome korijenu. Borit će se dakle protiv „požude“, protiv one istrganosti svoga bića (i svega čovječanstva) koja rezultira već iz same ljudske naravi, no uvelike je pogoršana opakom i grješnom voljom. Kršćanin će ići za tim, da cijelo svoje biće *integrira* — da kroz vjeru, nadu i ljubav pred Bogom postane „novi stvor u Kristu“ (2 Kor 5, 17), sav iz jednoga komada. Pučki bismo to mogli reći: kršćanin će nastojati da se posveti... Ova moralna komponenta unutarnjeg sazrijevanja i posvećivanja bezuvjetan je uvjet, da bi i u nama i oko nas stvari mogle krenuti na bolje te nam svima ogranu mirnija, spokojnija vremena. Tu je istinu neumorno ponavljao Papa Pijo XII. ne samo za krvavih dana II. svjetskog rata, nego napose u teškim poratnim godinama, suzbijajući plitki pacifizam našega stoljeća. Zbog toga mu pro-

tivnici kršćanskoga morala još i danas nastoje zabliniti uspomenu; ali Pijo XII. ostaje pred sudom povijesti ono — stoje zaista bio: Papa Mira. Njegovu nauku o mirotvorstvu, razasutu po mnoštvu spisa i nagovora, dao je kodificirati Ivan XXIII. u enciklici: „Pacem in terris”, gdje među 73 citata - točno 33 izrična navoda potječu iz ostavštine pape Pacellija. Uostalom, predviđajući da bi mu prva godina pontifikata mogla biti obilježena izbijanjem rata (1939.), izabrao je Pijo XII. sebi za geslo riječ proroka Izaije: „Opus iustitiae pax” — mir je djelo pravde, mir je plod pravde. (Iz 32,17)

Doista, nepobitna je teološka zasada da mir nije moguć bez pravednosti — bez iskrenog nastojanja da svakomu dopadne „svoje”: *Suum cuique*! Dok svjetski političari promiču samo kojekakve individualne i kolektivne oportuniste, dužnost je kršćana krepko naglašavati zahtjeve kojima pravda osigurava ljudski život i pojedinaca i obitelji i narodnih manjina i svih ostalih društvenih tvorevina. Međutim, već su antikni Rimljani uočili da pravednost, sama za sebe i sama po sebi, ne može zajamčiti miran život na zemlji: budemo li svi od reda sa svom odlučnošću tražili „svoja prava”, doći ćemo u sukob s okolinom te namjesto mira izazvati ratno stanje. *Summum ius - summa iniuria*! Pravednost, provođena do skrajnosti, pretvara se u skrajnju nepravdu... Stoga se Pijo XII. odvažio da nadopuni riječ proroka Izaije o miru tvrdnjom: dužni smo poći s onu stranu samoga prava, dužni smo u ljubavi odreći se svojih pravednih tražbina, da bismo uspostavili i očuvali barem relativan mir među pozemljarijama. K pravdi dakle mora pridoci i nadvisiti je ljubav: tek u sinergizmu tih dviju kreposti smijemo snatriti o mirnijoj sutrašnjici.

Ovaj zaključni vidik našega teologiziranja o miru spontano izrasta u pitanje: zašto bi se čovjek dao ljubavlju navesti, da odustane od ovog ili onog svojega prava u korist drugih? Zar je čovjeku moguće uzimati druge „ozbiljnije” nego samoga sebe? Nije li nas Krist Gospodin izrijekom upućivao - da bližnje ljubimo „kao sebe same” (Mt 22, 39; Mk 12, 31; Lk 10, 27)? U ime čega bismo ih najedamput sebi pretpostavljali pa njima za ljubav žrtvovali ono, na što po sebi imamo pravo? - Ovdje se suočavamo s konačnom aporijom života, aporijom ljubavi, aporijom mira. I, znajte, ni teologija ni bilo koja druga ljudska znanost odn. mudrost nema riječi kojima bi potpuno i zadovoljivo na tu aporiju odgovorila. Preostaje nam samo jedno: da namjesto manjkavih obrazlaganja upremo prstom u Križ! To sablasno Drvo strši pred očima svijeta kao „ludost i sablazan”, nu svojom mudrošću i jakošću pobjeđuje sva naša životna i povijesna lutanja. Ono jamči, da Raspeti nije ljubomorno čuvao za sebe božanska svoja „prava” i jednakost s Ocem, nego se svega odrekao sišavši do naše ljudske razine. Ne samo to! Krenuo je još na niže te doslovce poništio samoga sebe, postavši poslušan do smrti - i to smrti na Križu... (Por Fil 2, 6—8) Tom neshvatljivom, nevjerojatnom Žrtvom provedeno je naše Pomirenje s Nebom. Stoga, upirući pogled u Križ, počinjemo uviđati — da je *aporija ljubavi* ustvari ono, što Nebo čini Nebom, što čovjeka čini čovječnim, a naš zemaljski život snošljivim... Jer mir, baš kao i ljubav, ne živi od laskavih riječi i skupih poklona; ne živi ni od privlačnosti tijela ili okretnosti razuma; ne živi ni od državničke žestine ni od buržujskog izivljavanja... Mir, baš kao i ljubav, na kraju krajeva živi od ž r t v e .

THEOLOGISCHE FRIEDENSPROBLEMATIK

Zusammenfassung

Biblische Rede vom Frieden ist im Ausdruck „Schalom“ zusammengefasst. Dieser Ausdruck ist reicher als das Wort „Friede“ in jeder anderen Sprache, denn er bezeichnet die Gesamtheit des menschlichen Daseins. Theologische Rede vom Frieden muß auch die Tatsache einschließen, daß, solange es Menschen gibt, die Menschheit von Unfrieden zerrissen wird. Das dogmatische Fundament dieses Unfriedens heißt Konkupiszenz. Es gibt keine fertigen Rezepte für eine ideale Ordnung menschlicher Situationen. Der Christ verzagt deswegen jedoch nicht, denn er begegnet in seiner Ohnmacht einer Allmacht: der Hoffnung, die auf dem Ungeschaffenen gründet.

UREDNIŠTVO JE PRIMILO

Imre Boba: NOVI POGLED NA POVIJEST MORAVE. Izd. Crkva u svijetu, Split 1986. , Preispitivanje povijesnih izvora o Moravskoj, Rastislavu, Sventoplku i svetoj braći Ćirilu i Metodu. (Preveo i priredio Ante Miličić.) Znanstvena rasprava o prostoru djelovanja sv. Braće i njihovu značenju za hrvatsku duhovnu i kulturnu povijest. Cijena 1.500 dinara. Narudžbe: Crkva u svijetu, Zrinsko-frankopanska 14, S8000 Split.

MEDUGORJE. Izvješća, slike, dokumenti. Izd. „Sveta baština“, Duvno 1986. Knjiga se odlikuje sažetim člancima i zanimljivim podacima. Bogato je oslikana, a slike su dobrim dijelom u bojama. Cijena: 2.000 dinara.

H. Joyeux - R. Laurentin: LIJEČNIČKE I ZNANSTVENE STUDIJE O UKAZANJIMA U MEDUGORJU. Izd. „Sveta baština“, Duvno 1986. Ovo je prva znanstvena knjiga o ukazanjima otkako se u vijetu događaju ukazanja. Znanstveni i medicinski rezultati što ih ova knjiga donosi, nakon opsežnih istraživanja Gospinih ukazanja u Međugorju, upravo su zapanjujući. Cijena: 1.500 dinara.

FRA RUGIN ŠILIC - SPOMENICA (priredio fra Viktor Nuić). Izd. „Sveta baština“, Duvno 1986. Izvanredna knjiga o velikanu našega vremena hercegovačkom franjevcu dr. fra Rufinu Šilicu. Cijena: 2.500 dinara.

Narudžbe za sve ove tri knjige: „Sveta baština“, B. Kovačevića 37, 80240 Duvno.

DANICA. Hrvatski katolički kalendar za 1987. godinu. Izd. Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda. Ovo je već 106. godište našega najpopularnijega kalendara, koji uz mnoge zanimljivosti donosi i mnogo praktičnih i korisnih savjeta i štiva.

DANICA. Džepni kalendar za 1987. godinu. Izd. Hrv. knjiž. društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb.

Ivo Sakač: TEBE SRCE IŠČE. Pjesme. Izd. Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1986.

Ove tri knjige naručuju se kod: Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Tomislavov trg 21, 41000 Zagreb.